

К. В. Синкова,
аспірант, Донецький державний університет управління

СУБ'ЄКТИ ІНСТИТУЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена розгляду методичного підходу до визначення суб'єктів інституційно-економічної моделі інформаційного забезпечення моніторингу регуляторної політики та правил їх взаємодії.

The article is devoted to consideration of methodical approach to determination of subjects of institutional-economic model of the informative providing of monitoring of regulator policy and rules of their cooperation.

Загальні методичні засади моніторингу регуляторної макроекономічної політики передбачені Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" від 11.09.2003 р. (далі — Закон) та інших нормативних актах, до яких належить, зокрема, Методика відстеження результативності регуляторного акта, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 (далі — Методика) [1; 2].

Забезпечення виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.03.04 № 152-р щодо підготовки та оприлюднення щорічної інформації про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади відповідно до Закону поставило перед органами державної влади регіонального рівня ряд завдань, виконання яких має забезпечити впровадження його норм у процес регулювання господарської діяльності.

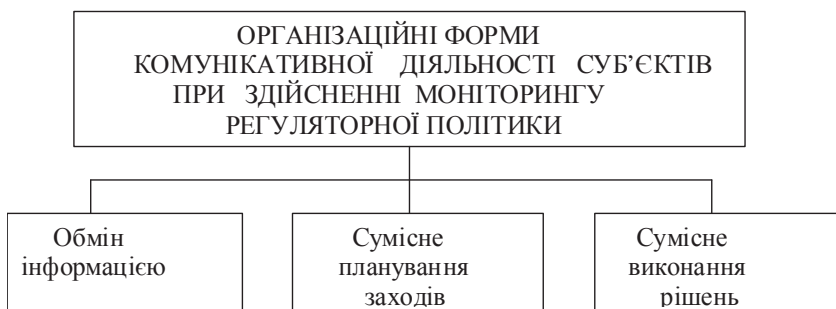

Рис. 1. Види організаційних форми комунікативної діяльності суб'єктів при здійсненні моніторингу регуляторної політики

Питання теоретичного забезпечення регуляторної політики було досліджено у працях М. І Долішнього, Т.М.Кравцової, О.Х.Юлдашева та інш. [3—7]. Сьогодні актуальним є дослідження методичних та організаційних аспектів інформаційного забезпечення моніторингу регуляторної політики.

Метою статті є визначення суб'єктів регіональної регуляторної політики та їх місця в інституційно-економічній моделі інформаційного забезпечення моніторингу регуляторної політики.

У нормативних актах, що регулюють регуляторну діяльність, передбачається, що стосовно регуляторного акта здійснюється базове, повторне та періодичне відстеження у межах термінів, установлених статтею 10 Закону. У Методиці визначено, що у разі, коли для встановлення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акта необхідна інформація, якої не містять статистичні дані та дані наукових досліджень, проводиться опитування сукупності респондентів в усній чи письмовій формі (далі — опитування).

Проведення опитування під час відстеження включає визначення сукупності осіб, які повинні виконувати вимоги регуляторного акта (далі — цільова група); складання анкети; збирання інформації; створення бази даних опитування, їх обробку та аналіз. Для визначення складу цільової групи можуть використовуватися відкриті для загального доступу дані реєстрів, що ведуться регуляторними органами та іншими органами державної влади.

Під час повторного і періодичного відстеження застосовуються ті самі підходи до визначення складу цільової групи та вибіркової сукупності (частина цільової групи, яка відбирається для участі в опитуванні за допомогою спеціальних методів для ймовірного відображення структури та основних характеристик цієї групи), що і для базового відстеження.

У разі, коли чисельність цільової групи не перевищує 150 осіб, опитуються усі респонденти цільової групи без визначення вибіркової сукупності.

Таким чином, стосовно діяльності різних суб'єктів моніторингу регуляторної політики інституційно-економічна модель повинна містити багато суб'єктів та об'єктів моніторингу і принципи їх взаємодії. Природно, що підвищення ефективності моніторингу регуля-

торної політики передбачає розробку нових підходів до організації його інформаційного забезпечення, причому особливо істотними є питання взаємодії різних суб'єктів у процесі моніторингу регуляторної політики. Пошук нових механізмів такої взаємодії може бути здійснений на основі інституційно-економічного моделювання цього процесу.

Поняття "інституційно-економічна модель" базується на одному з основоположних понять сучасної економіки — "інституті", яке визначає сукупність формальних і неформальних рамок, що структурують взаємодію індивідів у економічній, політичній і соціальній сферах. Тоді інституційно-економічну модель можна розглядати як формалізоване представлення системи принципів, норм і правил взаємодії суб'єктів економічних відносин [8].

Суб'єктами інституційно-економічної моделі інформаційного забезпечення моніторингу регуляторної політики є державні органи, підприємницькі організації, громадські організації, громадяни. Об'єктами інституційно-економічної моделі є розпорядники і одержувачі бюджетних коштів. Правові принципи взаємодії між суб'єктами і об'єктами взаємодії в наш час регламентовані недостатньо детально, хоча в сучасних умовах система цих принципів потребує вдосконалення. Проте взаємодія між суб'єктами моніторингу, що відповідає комунікативному аспекту аналізу інституційно-економічної моделі, регламентована меншою мірою. Природно, що впровадження механізму моніторингу регуляторної політики вимагає відповідного реформування і нормативно-правової бази комунікативної взаємодії суб'єктів моніторингу.

Для забезпечення ефективного моніторингу результативності регуляторної політики комунікація суб'єктів моніторингу повинна здійснюватися на всіх етапах відстеження результативності регуляторного акта: на базовому, періодичному і повторному. При цьому для різних форм моніторингу можуть бути використані різні організаційні форми координації діяльності суб'єктів моніторингу, такі як: інформаційний обмін, сумісне планування, сумісне проведення моніторингу і сумісна реалізація його результатів. Сама суть попереднього і поточного моніторингу зумовлює їх превентивний характер і спрямованість на запобігання неефективному використанню бюджетних

коштів ще на стадії планування їх використання. Проте для цього необхідні відповідні механізми моніторингу, які дозволяють оцінювати ці критерії і нормативно-правову базу, що узаконює використання цих механізмів.

Для врахування думок всіх суб'єктів моніторингу види їх комунікативної взаємодії можуть бути класифіковані на обмін інформацією, сумісне планування, сумісне виконання рішень (рис. 1).

Найбільший інтерес у сучасних умовах має ініціативна координація, коли її суб'єкти самі визначають її необхідність і формування коаліції здійснюється безпосередньо на рівні виконавців.

Ступінь участі суб'єктів у роботі з моніторингу і оцінки може варіюватися від низького до високого — залежно від того, на яких етапах або до виконання яких дій залучаються зацікавлені сторони, яку роль вони відіграють у кожному випадку і які етапи більшою мірою, ніж інші, впливають на результати.

Інституційно-економічне моделювання моніторингу регуляторної політики обов'язково повинне також враховувати можливі конфлікти між суб'єктами моніторингу і пов'язані з комунікативною взаємодією витрати, що виникають унаслідок додаткових витрат ресурсів на взаємодію. Джерелами виникнення конфліктів є правова нерегульованість питань комунікативної взаємодії, пов'язані з цим невизначеності і відсутність паритету в перерозподілі правомочностей суб'єктів моніторингу. Природно, що у процесі моніторингу можуть виникати також конфлікти між суб'єктами і об'єктами моніторингу. Разом з тим, для ефективного моніторингу регуляторної політики необхідно розробити комплекс процедур, що регламентують правила поведінки учасників.

Комунікативна взаємодія різних суб'єктів моніторингу регуляторної політики може бути інтерпретована теоретико-ігровою моделлю з N учасниками — суб'єктами комунікації [9]. Кожний з учасників може вибирати одну з S комунікаційних стратегій. Поняття "комунікативна стратегія" в даному випадку охоплює такі структурні елементи взаємодії, як його організаційні форми, напрями і тактику. З іншого боку, комунікативна стратегія у загальному вигляді є послідовністю ряду етапів або підстратегій, деякі з яких підлягають обов'язковій реалізації, деякі можуть бути наперед визначені, а деякі можуть бути не реалізовані взагалі. Частина підстратегій

є взаємообумовлюючими, тобто вибір однієї підстратегії спричиняє вибір іншої. Такі комунікативні підстратегії, очевидно, можна розглядати як одну загальну підстратегію. Тоді деяку координаційну стратегію K можна розглядати як безліч підстратегій:

$$K = \{K_1, K_2, \dots, K_i, \dots, K_j\} \quad (1).$$

При цьому кожна з комунікативних підстратегій належить деякій безлічі можливих підстратегій для даного етапу:

$$K_i \in \{K_{i1}, K_{i2}, \dots, K_{ik}, \dots, K_{in}\} \quad (2).$$

Комунікативні підстратегії відповідають таким етапам комунікаційної діяльності, як вибір учасників при проведенні процедур моніторингу, інформаційний обмін до проведення моніторингу, співпраця при плануванні моніторингу, сумісне або послідовне проведення моніторингу за єдиною програмою, сумісна реалізація результатів моніторингу та інш.

Визначивши значення для всіх реально можливих поєднань комунікативних стратегій з використанням методів експертної оцінки і експертного аналізу, можна вирішити завдання вибору оптимального поєднання стратегій відомими методами теорії ігор. Запропонований теоретико-ігровий підхід дозволить цілеспрямовано управляти комунікаційною діяльністю суб'єктів моніторингу державної регіональної регуляторної політики, спрямованої на підвищення ефективності бюджетних витрат.

Комунікація взаємодії різних суб'єктів моніторингу відкриває також перспективи підвищення ефективності моніторингу на основі використання так званих фокальних точок. Поняття "фокальна точка" є одним із ключових понять інституційно-економічного підходу, коли самі інститути можна розглядати як сумісні стратегії, що приймають форму угод. Фокальна точка — це варіант угоди, що спонтанно обирається всіма індивідами, або певна рівновага у координаційній грі, що досягається всіма учасниками взаємодії на основі інформації, яка лежить поза взаємодією. Природно, що формуванню фокальних точок у соціальних та економічних взаємодіях людей сприяють інститути, які існують у суспільстві. Фокальним точкам відповідають деякі найбільш стійкі коаліції суб'єктів моніторингу, які є найпривабливішими з погляду безпосередніх учасників процесу моніторингу.

Наприклад, при коаліційних комунікативних діях органів Державного казначейства, Державної по-

даткової служби, підприємницьких організацій значення показників результативності можуть бути використані для оцінки результативності регуляторної політики як у сфері податкової політики, так і у сфері нецільового витрачання бюджетних коштів. Протилежним, проте ефективним напрямом формування безлічі можливих стратегій проведення моніторингу в умовах координації діяльності суб'єктів моніторингу F з урахуванням фокальних точок є їх проведення на безлічі стратегій і відповідних їм документів або об'єднанням множин, відповідних фокальним точкам окремих учасників коаліції й об'єктів моніторингу, які також можуть містити відомості про можливе нецільове використання бюджетних коштів:

$$F = \{K_{\phi_1} \cap K_{\phi_2} \cap \dots \cap K_{\phi_n}\} \quad (3).$$

Застосування теоретико-ігрових моделей координації діяльності суб'єктів дозволить підвищити рівень інформаційного забезпечення в умовах реалізації сучасної концепції моніторингу державної регіональної регуляторної політики.

Для впровадження теоретико-ігрових моделей координації діяльності суб'єктів в сучасних інформаційних системах з метою реалізації завдань макроекономічної регуляторної політики важливим є централізація розміщення та обробки даних на регіональному рівні. Така централізація є економічно ефективною у порівнянні з іншими підходами не тільки з точки зору економії масштабу при придбанні обчислювальних апаратних та програмних засобів, але і з точки зору підвищення ймовірності та зіставлення даних, можливості забезпечення системного підходу в процесі прийняття рішень. Інформаційна система дозволить обробляти у ході моніторингу великі обсяги інформації, що надходять від зацікавлених сторін.

Беручи до уваги зарубіжний та вітчизняний досвід створення та впровадження подібних рішень, можливо розглядати інформаційну систему моніторингу регуляторної політики як інтегроване інформаційне середовище, в якому відповідні процеси управління підтримуються та забезпечуються відповідними інформаційно-комп'ютерними технологіями.

Інформаційний портал органу виконавчої влади має надавати доступ до інформаційних ресурсів служби внутрішнім, зовнішнім особам та державним установам. Його важливою частиною є телефонний інформаційно-довідковий центр та центр обробки докумен-

тів. Наявність телефонного центру забезпечуватиме ефективний процес обміну інформацією із зацікавленими особами. Особливе значення для інформаційного забезпечення регуляторної політики має облік та реєстрація звернень громадян незалежно від засобів комунікацій звернень; ведення бази даних юридичних та фізичних осіб, що звернулись до телефонного центру, та їх автоматична ідентифікація при наступних зверненнях; збереження історії звернень та їх аналіз тощо.

Всіх зацікавлених суб'єктів можна розділити на наступні категорії: рівень 1 — суб'єкти господарювання; рівень 2 — суспільні об'єднання; рівень 3 — наукові об'єднання; рівень 4 — громадськість. Рівень кожної групи суб'єктів повинен враховуватися при плануванні заходів щодо інформаційного забезпечення моніторингу регуляторної політики.

Оскільки їх інформаційні потреби визначаються відповідними питаннями, встановлення пріоритетності цих питань приводить відповідно до встановлення пріоритетності інформаційних потреб. Інформаційні потреби розвиваються разом із вдосконаленням управління у міру досягнення цільових показників або у разі зміни політики. Це означає, що стратегія моніторингу часто потребує періодичного оновлення. Зміна інформаційних потреб означає, що для оновлення всієї концепції може виявитися необхідним регулярний перегляд інформаційних стратегій. Разом з тим, не слід ігнорувати необхідність забезпечення безперервності у тому, що стосується змінних параметрів, ділянок і аналітичних методів, які використовуються при вимірюванні часових характеристик з метою виявлення значущих тенденцій у зміні об'єкта.

Вдосконалення методичного забезпечення механізму моніторингу регуляторної політики на рівні регіону передбачає проведення подальших розробок у напрямі економічного обґрунтування джерел інформації для проведення моніторингу, методів збору та змісту інформації, методики обробки і аналітичної інтерпретації первинної інформації, методик оцінки результатів моніторингу і порядку їх використання.

Література:

1. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. // Відомості Верховної Ради. — 2004. — № 9. — ст. 79.
2. Про затвердження методик

проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта // Офіційний вісник України від 26.03.2004 р. — № 10. — С. 166.

3. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону: методологічні підходи / Ред.: М.І. Долішній. — Л., 2005. — 517 с. — (Соц.-екон. дослідж. в перехід. період: Зб. наук. пр. Ін-ту регіон. дослідж. НАН України. — Вип. 3(53)).

4. Регіональний менеджмент і моніторинг / М. Гладій, М. Долішній, С. Писаренко, М. Янків. — Л., 1998. — 67 с.

5. Юлдашев О.Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні. — К.: МАУП, 2005. — 336 с.

6. Кравцова Т.М. Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності: організаційно — правові засади реалізації: моногр. / За ред. О.М. Бандурки. — Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. — 266 с.

7. Літвінов О., Ляпін Д. Реалізація державної регуляторної політики органами виконавчої влади // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2005. — Вип. 1 (19). — С. 153—170.

8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — 1000 с. — (Серия: Антология экономической мысли).

9. Губко М.В., Новиков Д.А. Теория игр в управлении организационными системами. — М.: ИПУ, 2005. — С. 45—67.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2010 р.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 24 РАЗИ НА РІК

Через редакцію передплата проводиться з будь-якого місяця!

Передплатний індекс: 21847

Свідоцтво КВ № 12177-1061 ПР від 11.01.2007 року

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з

ЕКОНОМІКИ

ЗАСНОВНИКИ:

- Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України.
- ТОВ "ДКС Центр"

вул. Дорогожилька, 18, к. 29
(044) 458 10 73, 537 14 33, 223 26 28
e-mail: dks@kiev.reit.com
economy_zuub@ukr.net